

Akademikerförbundet SSR
Box 128 00
112 96 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Jörgen Yng
08-56308758
jorgen.yng@hsv.se
BESLUT

2012-03-20
Reg.nr 31-2471-11

Akademikerförbundet SSR:s skrivelse om tillgång till lärosätenas lokaler för de högskolestuderandes fackliga organisationer

Regeringen beslutade den 31 mars 2011 att överlämna en skrivelse från Akademikerförbundet SSR till Högskoleverket i dess egenskap av tillsynsmyndighet. I skrivelsen från den 9 februari 2011 har förbundet bl.a. anfört att det under senare tid skapats oklarheter kring hur de högskolestuderandes rättigheter ska kunna säkras. Akademikerförbundet SSR menar att de högskolestuderandes intressen inte enbart företräds av studentkårerna utan att andra studentföreningar också är viktiga. De fackliga organisationerna organiserar medlemmar redan under studietiden och i Akademikerförbundet SSR är närmare 25 procent av medlemmarna högskolestuderande.

Akademikerförbundet SSR har under det senaste året upplevt det som allt svårare att få möjlighet att informera och ha sammankomster med nuvarande och presumtiva medlemmar på lärosätena. Tidigare har tillgång till korridorer och foajéer varit en självklarhet och det har funnits möjlighet att på undervisningstid informera om fördelarna med studerandemedlemskap i ett fackförbund. På många lärosäten upplever förbundet nu att båda dessa möjligheter starkt har begränsats. Akademikerförbundet SSR anger att 1 kap. 13 § högskoleförordningen (1993:100) gravt misstolkas av högskolorna då bestämmelsen används för att utestänga fackförbund för att möta sina medlemmar. En del högskolor har också använt sig av nämnda bestämmelse i den del den handlar om undantag från skyldigheten att tillhandahålla lokaler för studentföreningar om det stör ordningen eller strider mot lagen.

Akademikerförbundet SSR har framhållit att det har en viktig roll för högskolestuderande genom att sprida kunskap om det framtida yrkeslivet. Som verksamma på arbetsmarknaden har förbundet förutsättningar att yrkesorientera studenterna.

Andra viktiga områden är arbetsmiljötillsyn och diskrimineringsfrågor där fackförbunden har ett ansvar och kan företräda sina medlemmar.

Akademikerförbundet SSR är övertygat om att de fackliga organisationerna kommer att få en allt viktigare roll på lärosätena som de högskolestuderandes företrädare. Förbundet menar att fackförbunden har en lagskyddad rätt att verka på lärosätena för sina medlemmars intressen. Det är enligt Akademikerförbundet SSR tydligt reglerat såväl i regeringsformen som i högskolelagen, högskoleförordningen, arbetsmiljölagen samt i lagen om facklig förtroendeman. Akademikerförbundet SSR anser att det är nödvändigt att lagstiftaren, eller verkställande myndighet, tydligt informerar lärosätena om att fackliga organisationer är att jämställa med föreningar med studentkårs ställning när det handlar om tillgång till lärosätets lokaler för demokratiskt arbete med sina studerandemedlemmar. Med tillträde till lokaler menar Akademikerförbundet SSR, inte i första hand undervisningslokaler, utan allmänna utrymmen som foajéer och korridorer för att möta och informera medlemmar och presumtiva dito.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har mot bakgrund av att de fått kännedom om skrivelsen begärt att få yttra sig och Akademikerförbundet SSR har getts möjlighet att kommentera SFS:s yttrande. Förbundet föreslår att frågan remitteras till flera instanser, framförallt till universitet och högskolor. Förbundet anser också att det behövs en nationell reglering av tillgången till lärosätenas lokaler.

Med anledning av Akademikerförbundet SSR:s skrivelse har ett antal fackliga förbund gett in skrivelser där de framhåller att det råder oklarheter i frågan om tillgång till lärosätenas lokaler.

Utredning

Enligt 1 kap. 13 § första stycket högskoleförordningen (1993:100) gäller att en högskola är skyldig att låta en demokratiskt uppbyggd förening för studenter vid högskolan använda undervisningslokalerna vid en sammankomst som föreningen anordnar för sina medlemmar, om sammankomsten hålls för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk. Den som av föreningen har bjudits in för att medverka vid sammankomsten får inte vägras tillträde till möteslokalerna.

I bestämmelsens andra stycke anges att vad som sägs i första stycket inte ska gälla om det är antagligt att det vid sammankomsten kommer att uppstå någon allvarlig ordningsstörning eller inträffa någonting som strider mot lag. Första stycket gäller

inte heller om föreningens användning av lokalerna är oförenlig med högskoleverksamhetens behöriga gång eller med högskolans förpliktelser mot tredje man.

I anslutning till införandet av denna bestämmelse i högskoleförordningen publicerades den 13 november 1997 en promemoria vid Utbildningsdepartementet (U97/3484/UH) som bl.a. gällde sammankomster i en högskolas lokaler. I promemorian angavs bl.a. följande.

”Föreningslivet får alltså ses som ett naturligt och viktigt inslag i högskolemiljön. Goda skäl kan därmed anföras till stöd för att högskolorna i mån av möjlighet skall ställa sina undervisningslokaler till förfogande, när en förening för studenter vid högskolan önskar använda dem för sina möten. Högskolorna kan på så sätt underlätta föreningarnas verksamhet och därigenom medverka till ett aktivt föreningsliv bland studenterna.

Av nu angivna skäl bör det införas en rätt för studenternas föreningar att få använda högskolans lokaler för sådana möten som nu har nämnts. /.../

Högskolornas skyldigheter bör utformas mot bakgrund av vad som gäller i fråga om den grundlagsfästa mötesfriheten. Det är framför allt i sådana fall som studenternas föreningar har ett berättigat intresse av att få använda högskolelokalerna. Föreskrifterna är dock inte något direkt utflöde av regeringsformens regler om grundläggande fri- och rättigheter. Den närmare avgränsningen av reglerna bör därför ske med beaktande av att högskolornas verksamhet inte skall störas och att rätten att utnyttja lokalerna skall tillkomma föreningar för studenter vid den aktuella högskolan. /.../

Studenternas föreningar skall därför få tillgång till högskolornas lokaler för sammankomster som hålls för upplysning, meningsyttring eller liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk. Tillträdet skall avse föreläsningssalar, seminarierum och andra undervisningslokaler eller således lokaler som kan vara lämpliga för föreningsmötena och som under vissa tider på dygnet står oanvända. Rätten skall tillkomma varje förening för studenter vid den högskola som disponerar den efterfrågade lokalen.

Högskolans skyldighet skall bara avse sammankomster som föreningen anordnar för sina medlemmar. /.../

Det måste dock finnas vissa inskränkningar i högskolornas skyldigheter. Således skall högskoleverksamhet alltid ges företräde /.../

Avslutningsvis finns det anledning att påpeka att högskolornas rätt att ta ut ekonomiskt vederlag får bedömas enligt avgiftsförordningen (1992: 191).”

Högskoleverkets bedömning

Regeringen har överlämnat Akademikerförbundet SSR:s skrivelse till Högskoleverket i dess egenskap av tillsynsmyndighet över universitet och högskolor. Denna uppgift innebär att verket granskar tillämpningen av gällande författningar. Högskoleverket bedömer i detta tillsynsbeslut vilka rättsliga förutsättningar som gäller för Akademikerförbundet SSR att få tillgång till lärosätenas lokaler.

Akademikerförbundet SSR är enligt sina stadgar ett fackligt yrkesförbund som ska tillvarata medlemmarnas ekonomiska, sociala samt utbildnings- och yrkesmässiga intressen (1 §). Förbundet har ca 60 000 medlemmar. Enligt 16 § stadgarna bildas en regionförening av samtliga yrkesverksamma medlemmar vars verksamhet är förlagd till ett geografiskt avgränsat område. En sådan förening omfattar inte studentmedlemmar. På en kårort har en studentrepresentant rätt att vara adjungerad till styrelsen för regionföreningen. Det finns också ett studentråd som enligt sina stadgar utgörs av Akademikerförbundet SSR:s studentmedlemmar. Enligt uppgift på förbundets webbplats är studentmedlemmarna ca 13 000 och studentrådet är organisatoriskt likställt med en region.

Utifrån bestämmelsen i 1 kap. 13 § högskoleförordningen innebär en ”förening för studenter vid högskolan”, en studentförening vid den aktuella högskolan där studenterna och lokalerna finns. Stöd för denna bedömning finns också i den tidigare nämnda promemorian från Utbildningsdepartementet, där det anges att bestämmelsen ska avse varje förening för studenter vid den högskola som disponerar de efterfrågade lokalerna. Eftersom varken Akademikerförbundet SSR eller dess studentråd är föreningar/organisationer vid en högskola, kan de inte med stöd av bestämmelsen få tillgång till ett lärosätes undervisningslokaler.

Det finns i nu aktuell fråga anledning att skilja på allmänna utrymmen, som t.ex. korridorer och foajéer, och undervisningslokaler. Endast de senare omfattas av bestämmelsen i 1 kap. 13 § högskoleförordningen. Akademikerförbundet SSR har framhållit att det i första hand är de allmänna utrymmena som dess skrivelse avser.

Riksdagens ombudsmän (JO) har i flera beslut uttalat att en skola inte är att anse som en allmän plats och att en skolledning därför har rätt att neka utomstående tillträde till skolan (se bl.a. JO 1991/92 s. 346). JO har vidare anfört att yttrandefriheten enligt regeringsformen inte innefattar någon rätt för medborgare – eller en sammanslutning av sådana – att få tillträde till en skola för att där sprida ett budskap. På motsvarande sätt förhåller det sig med den i tryckfrihetsförordningen garanterade rätten att sprida tryckta skrifter genom t.ex. affischering. En skolledning kan dock ge tillstånd för utomstående att i en skola sprida information eller tryckta skrifter (se JO 2008/09 s. 400). Högskoleverket anser att JO:s ställningstaganden inom skolområdet även kan vara vägledande för statliga universitet och högskolor (se Högskoleverkets beslut i ärendet med reg.nr 31-2008-09). Mot denna bakgrund anser Högskoleverket att det är möjligt för ett lärosäte att neka en

organisation som Akademikerförbundet SSR tillgång till de allmänna utrymmena vid lärosätet.

Högskoleverket vill avslutningsvis understryka att reglerna i 1 kap. 13 § högskoleförordningen inte innebär att endast studentkårer vid ett lärosäte har rätt att använda undervisningslokalerna. Reglerna gäller alla demokratiska föreningar för studenter organiserade vid ett visst lärosäte. Genom att bilda en förening för studenter vid en högskola, kan även sammanslutningar med andra syften än studentkårerna få tillgång till högskolans undervisningslokaler.

Med dessa besked avslutas ärendet.

Beslut i ärendet har fattats av Universitetskanslern Lars Haikola efter föredragning av verksjuristen Jörgen Yng i närvaro av stabschefen Lennart Ståhle och chefsjuristen Christian Sjöstrand.

Lars Haikola

Jörgen Yng

Kopia för kännedom till:
Utbildningsdepartementet
Sveriges förenade studentkårer
Andreas Bokerud, Saco
Henrietta Huzell, SULF
Moa Neuman, Naturvetarna
Sara Pettigrew, Tria
Mattias Samuelsson, Lärarnas Riksförbund
Amanda Sjöqvist, DIK